

Janus Pannonius
(1434-1472)

Válogatott versek

Fordították:

Berczeli A. Károly, Csorba Győző, Dybas Tihamér, Hegedűs István,
Illyés Gyula, Kardos Tibor, Kálnoky László, Kerényi Grácia,
Kurucz Ágnes, Vas István, Végh György, Weöres Sándor, Zala Mária

TARTALOM

ITÁLIAI EPIGRAMMÁK

NÉVVÁLTOZTATÁSÁRÓL
A MŰVÉSZETRŐL
A KÖLTŐ MARTIALISHOZ
ÖNMAGÁRÓL
ÖNMAGÁRÓL
SZILVIÁRÓL
BARÁTNŐJÉHEZ
PANASZKODIK, HOGY TÁRSAI BORDÉLYHÁZBA CSALTÁK
KIKACAGJA A RÓMAI BÚCSÚSOKAT
UGYANARRÓL
UGYANARRÓL
KIGÚNYOLJA GALEOTTO ZARÁNDOKLÁSÁT
SZEGÉNYSÉGÉT PANASZOLJA
HOMÉROSZ SÍRFELIRATA
HUNYADI JÁNOSNAK, MÁTYÁS KIRÁLY ATYJÁNAK SÍRFELIRATA

MAGYARORSZÁGI EPIGRAMMÁK

PANNÓNIA DICSÉRETE
MÁTYÁS MAGYARORSZÁG KIRÁLYÁVÁ VÁLASZTÁSA
KÖNYÖRGÉS AZ ISTENEKHEZ A TÖRÖK ELLEN HADBA INDULÓ MÁTYÁS KIRÁLYÉRT
MENTEGETŐZIK, HOGY NEM ELEGYEDIK A HARCBA
ANYJÁNAK, BARBARÁNAK SÍRFELIRATA
GALEOTTÓHOZ
GALEOTTÓHOZ
MARSILIUS FICINUS
EGY DUNÁNTÚLI MANDULAFÁRÓL
MARS ISTENHEZ BÉKESSÉGÉRT
A HALDOKLÓ JANUS PANNONIUS

ITÁLIAI ELÉGIÁK

ANDREA MANTEGNA PADOVAI FESTŐ DICSÉRETE
BÚCSÚ A MÚZSÁKTÓL
AZ OLASZ NIMFÁK LEGDICSŐBBIKÉNEK, FERONIA ISTENNŐNEK ÍRTA JANUS PANNONIUS
VISSZATÉRŐBEN RÓMÁBÓL, 1458. JÚNIUS 9-ÉN

MAGYARORSZÁGI ELÉGIÁK

BÚCSÚ VÁRADTÓL
SIRATÓÉNEK ANYJÁNAK, BORBÁLÁNAK HALÁLÁRA
MIKOR A TÁBORBAN MEGBETEGEDET
LELKEMHEZ
A ROSKADOZÓ GYÜMÖLCSFA

ITÁLIAI EPIGRAMMÁK

NÉVVÁLTOZTATÁSÁRÓL

János volt a nevem, s Janus, ki e verseket írta!
Megmondom, ha netán, tudni kívánod okát.
Nem buta gögből hagytam cserben a régi nevem, nem!
Tudna-e bárki különbszebb nevet adni nekem?
Ezt hittem magam is lásd, Janus lettem, amint a
Múza magához emelt s megkoszorúzta fejem.

A MŰVÉSZETRŐL

Mesterség a művész istápjá, igaz, de tökélyt csak
Génusodtól nyer értelem-adta beszéd.

A KÖLTŐ MARTIALISHOZ

Költők csillaga-díszé, Martialis,
tréfák atyja, finomka élceké is,
játszó rigmusoké, csufolkodóké,
ki mellett Plautus is aféle bunkó:
úgy, ahogy tehetem, követni foglak.
Phoebus, Múza-csapat - kit érdekelnek!
Nem kérem soha én a pártfogásuk.
Téged hívlak az istenek közül csak,
költő én magam is, tehát vetélytárs,
kérlek, meg ne tagadd magas kegyelmed.
Sőt inkább, ha a Szükszavú Öregnek
képzelgése igaz; vagyis, hogy egy-egy
lélek átröpül új meg új személybe,
a szent Homérosz is Enniusba szállott
aztán, hogy - gyönyörű madár - megírott
hímű szárnyain égbe nem suhant már,
- mondom, hogyha igaz: te jöjj belém át,
s én, lelked ha ki bírom érdemelni,
hidd meg: a magamét elengedem majd.

ÖNMAGÁRÓL

Híres régi poéták, nem tagadom, hogy irigyen
Szemlélttem hajdan pályafutásotokat.
Nálatok egyformán tündöklük a tárgy meg a stílus,
Újkori költő még csak nyomotokba sem ért.
Ámde azóta dicsőségtek fele része miénk lett:
Stílusban tietek, tárgyban enyém a babér.

ÖNMAGÁRÓL

Szüntelenül dicsérsz, egy sorba helyezve a régi
költőkkel: füllentsz, hallani mégis öröm.

SZILVIÁRÓL

Azt mondd gyereked van tőlem s jársz a nyakamra.
Szilvia, furcsa e vád s jogtalan is, kicsikém.
Mert ha te dús tövisek közt jársz, mondd, így keseregsz-e:
Vérzik a lábam, s jaj, épp ez a tüske hibás!

BARÁTNŐJÉHEZ

Jaj nekem! Oly későn leltünk egymásra, minek kell
ily hamar elválnunk, s nem lehetek veled én?
Haj! Pedig, életem, én, addig vágynál ölelni,
míg a futó repkény fönt van a tölgy derekán;
s akkor szünnélek csak meg csókolni, ha már a
kagyló kagylóját önmaga hagyja oda.
Vénusz láncai bár úgy kötnék a szeretőket,
mint ahogy a nőstény- s kankutya összeragad.

PANASZKODIK, HOGY TÁRSAI BORDÉLYHÁZBA CSALTÁK

Mondjátok, hova visztek, cimboráim?
Rút bordélyba cipeltek, úgy gyanítom.
Más ház állhat-e itten, messze túl a
Szent gyümölcsösök és tanyák határán,
Telve ennyi silány szobával, ággyal?
Lám, itt felcicomázott lányok laknak;
Gőgösen meredő magas hajéket
S vállukon lebegő lepelt viselnek,
Érett mellüket el se rejtve abban,
Hát ez meg mit akarhat? Ej, de nyúlkál!
Más ölelkezik, ott meg csókolóznak,
Ismét mások amott szobára mennek.
El innét a pokolba, el, paráznák!
Nem mondtátok-e, hogy csak sétaútra
Visztek? Mert ide - jönni sem kívántam.
Ezt megtudja ma még Guarinó tőlem.

KIKACAGJA A RÓMAI BÚCSÚSOKAT

Egyezer és négyszáz esztendő telt el azóta
És tíz olimpiaszi év az arany nap alatt,
Hogy szűztől született szeplőtlen s emberi formát
Vett fel az égi örök Gondviselő fia itt,
Most közelebb van az idv, és fényes nagy kapu nyílik
Földi silány röggön át fényteli éterekig.
S lám kelet és észak, nyugat és dél messze vidékén
A Tajo meg a Don partjai közt lakozók
Róma felé tódulnak, a föld előzőnli a várost
És az ezernyi utas már az utakra se fér...
Nem tudom én azt, vajjon e vakhitből van-e hasznuk?
Ám hogy a pápának haszna van, én tudom azt.

UGYANARRÓL

Szlávok, hiszpánok, gallok, hunnok, teutónok,
Mennyire ellepíték Péter aranyküszöbét!
Mért töritek magatok gazdaggá tenni a taljánt?
Hát a hazájában senki sem üdvözl-e?

UGYANARRÓL

Már minden piacot, kocsmát megtölt ez a népség,
Ugy gyűl az idegen sűrű tömegben ide.
Hogyha jövőre is így megy majd a csaposnak a boltja,
Oly dúsgazdag lesz, mint Cosimo Medici.

KIGÚNYOLJA GALEOTTO ZARÁNDOKLÁSÁT

Mondd, miért, ha poéta vagy, miért hogy
Parnasszus magasát elhagyva, immár
Bottal - ó, Galeotto - és iszákkal
Mégy Rómába te is zarándokútra?
Külföld zagyva, hiszékeny csócseléke
És kísértetek-üzte balga népség
És álszent sokaság csinálja mindezt!
Valld te azt, mit az oly furfangos ifjú
Euathlos nagyeszű tanára tartott,
S istenek tagadója, Theodórosz,
És az élvezeteknek atyja is, ki
Legfőbb rossznak a szenvedést találta.
Ám ha elragadott az ájtatosság
S ferde nyakkal akarsz zarándokolni,
És ha mind hiszed azt, amit naponta
Szószékről prédikál recsege páter
Alberto s az a szókelep Roberto,

Csöpp, vénasszonyi könnyeket vadászva,
Múzsáktól, nosza, végy örökre búcsút,
Törd szét lantod, Apolló énekét meg
Vesd a sánta kovács-istennek akkor,
Mert hívő soha nem lehet poéta.*

SZEGÉNYSÉGÉT PANASZOLJA

Nincs maradásom e helyt, távozni se bírok e helyről:
hív a parancs, de maraszt éppoly erős kötelék.
Mit tehetek? Milyen isteneket hívjak segedelmű?
Vannak ugyan, de szorult helyzetemet nevetik.
Ó, Múzsám első patrónusa, ó, te dicső, ki
kormányozd Mutinát, most te segíts, kegyes úr!
Nem kámzsát kérek, hogy elűzze szelét Boreasnak,
nem szelíd öszvért és nem ragyogó zabolát,
Sem nyerget, vagy bármi ilyesmit. Hát mire kérlek?
Egy kis adósságom volna: te légy kezesem!

HOMÉROSZ SÍRFELIRATA

Hősök megdalolója, Homérosz fekszik e sírban.
„Légy üdvöz, költők csillaga!” - mondd, utazó!

HUNYADI JÁNOSNAK, MÁTYÁS KIRÁLY ATYJÁNAK SÍRFELIRATA

Pannonföld bástyája, török had mennyköve, János
álmodik itt, ha ugyan fedheti sír röge őt.
Mert ahogyan Belgrádnál győzött volt a pogányon:
lett a halálon is úr, s látta meg élve a mennyt.
Ős Capitóliumot koszorús diadalmenet élén
sok hős járta be, - ám égbe csak ez maga szállt.

* A **kék színű sorok** utólag pótolva a „Janus Pannonius válogatott versei” (Szépirodalmi Könyvkiadó, 1953) kiadás alapján. *(az elektronikus változat szerkesztője)*

MAGYARORSZÁGI EPIGRAMMÁK

PANNÓNIA DICSÉRETE

Eddig Itália földjén termettek csak a könyvek,
S most Pannónia is ontja a szép dalokat.
Sokra becsülnek már, a hazám is büszke lehet rám,
Szellemem egyre dicsőbb, s általa híres e föld!

MÁTYÁS MAGYARORSZÁG KIRÁLYÁVÁ VÁLASZTÁSA

Hogy Magyarország trónján megpillantja a holló
Mátyást, örvend, s így károg az ősi madár:
Én, akit atyjának lobogóin vittek a harcba,
Átadnám örömet már a helyem, s ha talán
Én lehetek Mátyás zászlója s címere éke,
Több lesz mindennél és becsesebb ez a kegy.

KÖNYÖRGÉS AZ ISTENEKHEZ A TÖRÖK ELLEN HADBA INDULÓ MÁTYÁS KIRÁLYÉRT

Bontja a szent lobogót, viszi Mátyás a török ellen;
Rajta, segítsétek mind, egek istenei;
Add neki kardod, Mars; paripád, Castor; Phoebus íjjad;
Pallas, a vértedet; add, Herkules a buzogányt!
Vulcanus, kalapálj páncélt, mit a dárda se tör be,
Achilles aminőt hord vala és Aeneas;
A csatavész közepette, fölébe borítva a pajzsod,
- Meg ne sebezhessek - védj te magad, Jupiter!
Ámde ha jobban esik lustán heverésznetek ottfenn,
Szóljatok atyjának, küldje le őt körötök,
S nem kell más, maga is megvédi fiát a csatában,
Szórja az égből is gyorstüzű mennyköveit.

MENTEGETŐZIK, HOGY NEM ELEGYEDIK A HARCBA

Bajnok urak, mikor én a királyt táborba kísérem,
Nem kell gyávának szidnotok engem azért,
Mert magam ellenségre kivont karddal sose rontok,
Nem kuszom ostromlott vár meredek falain
És rest nézőként szemlélem a más veszedelmét:
Nem félelmem tart vissza, csak érdeketek.
Minden férfi dicső, nem múló hírnevet óhajt,
Így lesz a seb könnyű, kedves a hősi halál.
Ám ha a költő is harcol s odavész a csatában,
Hősi halálotokat versbe ki szedje vajjon?

ANYJÁNAK, BARBARÁNAK SÍRFELIRATA

Élete inkább, mint főpap fia tette hiressé
Azt, kit e márvány föld: Barbara volt a neve.
Míg lehetett, az anyát fönn tartá hű fia gondja,
Néki halála se fájt, hogy fia élve maradt.
Mostan is egymásért könyörögnek ketten: a földön
A fiu és az anya fönn az egekbe könyörg.

GALEOTTÓHOZ

Hogyha derűs arccal nevet olykor rád a szerencse,
vagy felhőbe borult homloka megfenyeget,
mindig együttérző, szerető szív vár, Galeottóm,
légy bizalommal hű, régi barátod iránt:
nem gyötör oly sok gond, ha a terhet mással is osztod,
sokszoros élvezetet nyújt az öröm, ha közös.

GALEOTTÓHOZ

Ábécére tanítod a gyermekeket, Galeotto;
Oktass hajfestést, s fölvet a pénz mihamar.

MARSILIUS FICINUS

Míg Plátó lelkét keresém az Elysiumban
Marsiliusba lakik, mondta a számoszi agg.

EGY DUNÁNTÚLI MANDULAFÁRÓL

Herkules ilyet a Hesperidák kertjébe' se látott,
Hősi Ulysses sem Alkinoos szigetén.
Még boldog szigetek bő rétjein is csoda lenne,
Nemhogy a pannon-föld északi hús rögein.
S íme virágzik a mandulafácska merészen a télben,
Ám csodaszép rügyeit zuzmara fogja be majd!
Mandulafám, kicsi Phyllis, nincs még fecske e tájon,
Vagy hát oly nehezen vártad az ifju Tavaszt?

MARS ISTENHEZ BÉKESSÉGÉRT

Ötöd szférán hatalmas, súlyos léptű Úr,
Kinek sisaktaréja véres fényt ragyog,
Saturnus sarja, nagy Junónak gyermeke,
Te égi őr, te nagy titán-rettegtető,
Te prédaéhes, úr hadak s a béke sorsán,
Te férfit ékesítő, héroszt szentelő,
Te súlyos léptű, talpig vasba öltözött,
Határt kipusztító, várost leromboló,
Ki által árva lesz a föld és telt a Tartarus,
Te szörnyü vérivó, halottra éhező,
Te férfiromlás, asszonyoktól átkozott,
Szegénynek kincset adsz, kifosztasz gazdagot,
Te békegyűlölő, vad éhhalál-szülő,
Szerzője rettenetnek, pánikindító
Atyánk, kiméld megfáradt pannon népemet!

A HALDOKLÓ JANUS PANNONIUS

Együtt lett prédád élet s hírnév, te sötét nap.
Kincset mért gyűjtünk, ó, mi szegények? Ezért?

ITÁLIAI ELÉGIÁK

ANDREA MANTEGNA PADOVAI FESTŐ DICSÉRETE

Mint ahogy Apelles csodaszép képén a királlyal,
Nagy Sándorral együtt ott van a régi barát,
Úgy áll Janusszal most egy vásznon Galeotto,
Szét nem tépheti már semmi erő frigyüket.
Mantegnám, kegyedet meghálálhatja-e Múzsánk,
Érdemeid teljét éneke zengheti-e?
Képeden élni fog arcunk sok-sok századon által,
Bár testünket a föld mély öle nyelte be rég.
Képeden, álljon bár a világ roppant tere köztünk,
Mégis szomszédok, mégis együtt lehetünk.
Más-e vajon festmény-arcunk és más a valódi?
Egy a különbség csak: néma a kép ajaka.
Képmásunk a tükör hívebben vissza nem adja,
Sem kristálypatakok hártyszerű üvege.
Pontos a törzs és végtagok egymásközi aránya,
Élethű a színük, pontos az alkatuk is.
Tán maga Mercurius nemzett, ama isten ágból.
S szoptad mint csecsemő, szüzi Minerva tejét?
Lánglelkű művek készültek az antik időkben,
Lánglelkű műved mindezeket leveri.
Néked nem feladat sem a száj szélén lefolyó nyál,
Sem Cos Vénusza, ím, máris a vásznadon él.
Szüljön a természet bár száz meg száz csudadolgot,
Száz meg száz remekét újjaid újraszülik.
Első vagy te a festészetben, mint ahogyan más
Történészek előtt Titusodé a babér.
Műremekekkel gazdagítod te az emberiséget,
S velük hírneved is terjed a földkereken.
Holtod után fel fogsz szárnyalni az égi hazába,
Melyet a büszke Tejút csillagos éke övez,
És telepingálsz képekkel a menny palotáját,
Bár ragyogó falain csillagok ezre tüzel.
Míg az eget fested, legyen égiek üdve a béred:
Juppiter adja, hogy ott piktorok istene légy.
Lásd, költő-testvéreik is híven bemutatják
Nemcsak a Múzsáknak, néked is áldozatuk.
Majd ketten sietünk elsőnek elédbe, hisz arcunk
Általad ismeretes lesz az utókor előtt.
Addig e vers dicsérjen, melynél gyűjtani nem tud
Illatosabb tömjént néked Arábia sem.

BÚCSÚ A MÚZSÁKTÓL

Lágyszavu Múzsák, Bacchus atyám s Paeon, te sugárzó,
jó szolgálatomért végre bocsássatok el.
Éveimet ha tekintitek, újonc áll a porondon;
tetteimen látszik, hogy veterán katona.
Tökmag voltam, s már zászlótok alá bevonultam,
orcámon most is tétova még a szakáll.
Végeztem; leteszem lantom, leteszem koszorúmat,
szőke halántékom már ne borítsa babér.
Eddigi játszadozásomnál komolyabb feladat vár,
végtelenebb síkság várja szilaj paripám.
Tárva a nyílt tenger, semilyen part nem köti árját,
zordabb, mint a sötét.
Erre feszítsem a gyors szelek ellen vásznamat, erre,
hol feneketlen a mély, hol feketélik a hab.
Nem rettent el a szörnyektől dagadó hasu hullám,
ossai csúcsoknál bár magasabb tarajú,
sem vad szirtfokok, és az sem, ha a víz sima tükrén
sikló bárkám csöpp tengeri sültre akad;
vasmacskám vagy a vágyott parti homokba haraphat,
vagy halak étke leszek kint a vizen magam is.
És te, ki néppel a népet, mennybeliekkal az embert
megbékíted, erőd tiszteli minden elem,
közbenjársz, hogy az argosi skorpió húzza be csápját,
szétkergetsz szelíden feldühödött vadakat,
s nem kisebb a tekintélyed, ha kevély jogaroddal
nagy Jupiter mellett isteni körbe belépsz:
jöjj ide, óvjad a Romulus-adta jogot, meg a törvényt,
s pártold művem, arany köntösű, isteni szűz.
Megtelepedhetsz így az elárvult földeken újra,
ritkábban düljön gyilkosok-adta halál;
élvezetekkel, rémversekkel időt csak a lusták
töltsenek, árnyék s lágy pamlag az ő örömük,
légyen övék a babérkoszorú is, s hajtsa csak őket
hegy völgyön Bacchus Thyrsusa mámoradón:
az, ki megérti, az élete nemcsak övé, az övéit
illeti, nyilvános helyre kiáll a közért.
Nem röstelli tanulni Lycurgus amit kijelentett,
s szentesített a tudós száju Solon, az igaz;
Ők állnak, híres birodalmak, városok élén,
s összekötik szeretet-szállal a nemzeteket.

AZ OLASZ NIMFÁK LEGDICSŐBBIKÉNEK, FERONIA ISTENNŐNEK ÍRTA JANUS PANNONIUS VISSZATÉRŐBEN RÓMÁBÓL, 1458. JÚNIUS 9-ÉN

Üdvözlég, szent forrás anyja, Feronia, itt hol
gyógyvizedért hálás Narnia városa áll.
Majdnem a Rák karjáig hajlott félre a Nap már,

s Nagykutya lángjától szinte parázslík a föld.
Mint ahogy egykor a vad görögöknek Langia, oltsd el
bensőm-szikkasztó szomjamat, oltsd hamar el!
Úgy tápláljon anyád, a dicső örökös vizerekkel,
s úgy ne fogyatkozzék áradatod soha meg!
Lám, ami egyre bugyog csak a fémcsőből, a kiszáradt
torkok mind benyelik föltoluló habodat.
Ó, mily friss kedv ömlik bennem szét, milyen izzó
testbeli máglyától ment meg ez isteni víz!
S gyomrom sem fordul, bár jócskán nyeltem a kortyot,
s izzadság se ragyog tőle a homlokomon.
Hát az a fáradtság, hogy e csúcsra nehéz kerülőkkel
fölmásztam, nem volt mégse hiábavaló.
Megbámulhatom innen a tornyokkal teli várat,
itt nyúlnak föl a szent kút peremén falai,
s elhallgathatom azt a zenét, mit a völgyben a kénes
csermely tajtékzó hab zuhogása okoz.
Végigpásztázhatja szemem sorjában az ékes
hegykoszorút, amelyet balzsamos ég simogat.
Addig nem töltött el e látvány semmi örömmel,
míg a dühödt hőség marta tüzével a szám.
Rajta! a legszebbik hízott gödölyét ide gyorsan!
fesse a víz tükrét gyöngé-vörösre a vér!
Hulljon zsenge virág, bőséggel ömöljön a jó bor,
zengje a szó folyton, zengje dicséreteid:
„Áldott légy, Latium nimfái között a legelső,
vedd kegyesen hálás tiszteletem jeleit.
Könnyű enyhületet bűvölsz a szegény kimerültbe,
s meggyógyítod a láz-törte nehéz beteget.
S nemcsak az ember adósod, - a lég birodalma is éppúgy:
fénylő csillagait föl-fölüdti habod.
Ezt a nedűt teszi nektárjába az isteni gyermek,
Mars is e vízből mer, hogy borogassa sebét.
Évenként megadom néked fogadalmam ezentúl,
míg csak csontjaimat fűti az életerő.
Nem becsülöm Kasztália habját többre tiédnél,
múzsá helyett múzsám lesz ezután a vized.”
Istennők, kik mindent tudtok, ugyan milyen ír az,
mondjátok, mely a tört emberi testbe hatol?
Evander Herilustól háromszor veszi lelkét,
s kérleli anyja, szegény, a rideg isteneket.
Mecsapja a síró nőt Jupiter, letekintve,
és e kicsiny víz alá rejteti a tetemet.
Ám nem akarja, hogy egy legyen annyi közül csak e csermely,
s égi nagyok rangját adja örökre neki.
Innen a könnyűsége, betegség elleni haszna,
s végig Olaszhon ezért ismeri, áldja nevét.

MAGYARORSZÁGI ELÉGIÁK

BÚCSÚ VÁRADTÓL

A végtelen mezőket hó takarja
S a zöld berekre is, hol lomb virított,
Most téli zuzmarás lepel borul rá.
A Kőrös szép, de jobb, ha indulunk tán,
Soká tart, míg elérünk Ister úrhoz;
Fel hát az útra, társaim, siessünk!
Folyón, mocsáron át gyerünk előre,
A mély tavak fölött is jég feszül már,
S hol imbolygó ladikján félt a gazda,
Most bátran jár-ke, hetvenkedve vágtat
S rugdossa tán a holt hullámok élet;
Fel hát az útra, társaim, siessünk!
A szél se hajtja úgy a fürge sajkát
(Csapkodhat hozzá még a gyors lapát is),
Ha bíboros vizén a lusta tónak
Zefír szaladgál s fölborzolja bőrét,
Mint kis szánkóm, ha jó lovak röpitik;
Fel hát az útra, társaim, siessünk!
Búcsúzom én, ti lanyhán buggyanó, dús
Források is; nem terjeng kénszagú köd
Fölöttetek. Be jó is volt szemünkre
A timsós víz, mely csöndesen patakzik
S még orrunkat se bántja tiszta gőze;
Fel hát az útra, társaim, siessünk!
Isten veled, te híres ritka könyvtár,
Hol ráakadtam annyi régi műre,
Itt szállt meg Főbusz is, hűtlen honához,
S innét a szüzi múzsák sem sietnek
Kasztáliának erdejébe vissza,
Fel hát az útra, társaim, siessünk!
Búcsúzom tőletek, királyi szobrok,
A tűz sem foghatott ki rajtatok s a
Nehéz romok sem roppantottak össze,
Mikor vad lángok perzselték a várat
S a füstfelhőtől elborult az égbolt,
Fel hát az útra, társaim, siessünk!
S te is lovas király, rőt vértzetben,
Ki roppant bárdot markolsz harcra készen,
Kinek márványövezte síri szobrát
Kiverte egykor gyönyörű verejték,
Szent László, oltalmaz s te légy vezérünk:
Fel hát az útra, társaim, siessünk!

SIRATÓÉNEK ANYJÁNAK, BORBÁLÁNAK HALÁLÁRA

Mért jajgassak? Friss gyászomra akadhat-e gyógyír?
Ó, de hisz édesanyám halt meg, a könnyem övé.
Hát az a nap keserű nap lesz, míg élek a földön,
s bár keserű, mégis megmarad ünnepinek.
Virradjon rám messze, parázsló Líbia táján,
vagy Lycaonia zord égöve nyissa fölém.
Mert amikor csak pályáján megfordul a gyors év,
újjátépi sebem mindig a régi idő,
megríkatnak az emlékek, fölocsúdik a hálám,
sírjánál lerovom, jámbor, a tiszteletem.
Gyászom napja, decemberben tizedik te, figyeld csak:
mily tompák lesznek, mily szomorúk jegyeid.
Morcabbnak látlak majd, mint a ködülte, sötét éjt,
még ha sugárfényed folttalanul ragyog is.
Bár most sem csillog különös jókedvben az arcod:
végtisztességek gyász-feketéje szined.
Át nem látszó felhő rejti az égi tetőket.
Lent meg a föld vastag ködbe takarva lapul.
Hogy temetésre-való az efajta idő, ki tagadná?
Nem jó, hogyha derűs nap süti a ravatalt.
S ezt nem a déli esős széljárat hozta fölébünk,
együtt bánkódik bánataimmal a lég.
Ám te, ki legfőbb ellenségem vagy, te december,
mért zúdítasz rám, mondd, annyi goromba csapást?
Hát nem volt-e elég elvenned jó Guarinómat?
Lám sebet ütsz ismét, új sebet ütsz szívemen!
Ó, te az év kétszer hat kölykéből az utolsó,
mennyire gyűlöl a Föld, mennyire gyűlöl az Ég!
Hisz te a fény kárára kinyújtod az éji sötétet,
s kurtább ív-pályán hajtod a Nap lovait.
Renyhe fagyod szomorúan sínyli az összeaszott rög,
erdei lombsátrat, réti fűvet letarolsz.
Nem lakomázik a nyáj sem ilyenkor a zöld legelőkön,
nem csicserész a madár vígan az ág hüvösén.
Annak sincs oka más, hogy a pusztító török ádáz
talpa alá jég-út nő a vizek tetején.
Védőszellemeként tisztelt hajdanta az ember,
jobb lett volna, ha a síri világ teszi ezt.
Haj! botorul vádaskodom én, az idő sose vétkes,
hisz csak a föld-tengely pörgeti ránk az időt.
Csillag-had, rátok nyilván helyesebb haragudnom:
sorsot szabni élénk vagytok az ég tetején.
Egyformán úrkodtok az életen és a halálon,
vagytok az alsóbb lét dolgainak gyökere.
Istenek, ártó csillagokat mért tűztetek égre,
mért fut a sok bolygó körben a boltozaton?
Nélkülük is fölfalja a biztos sír a halandót,
és a szegény testből úgyis elillan a lét.

Hogyha csupán vesztünkre ragyognak a csillagok: inkább
egyszínű, puszta maradt volna az éteri táj.
Hasztalanul próbáltok megnyugtatni, barátok,
hagyjatok! egyszer még sor kerül erre talán.
Friss fájást szókkal nemigen szelidíthet az ember,
új seb a gyógyító kéz elől is menekül.
Én pedig úgy érzem, hogy kínom sokkal erősebb,
mintsem időmúlás tudna segíteni rajt.
És ha e gyötrődésem helyteleníti akárki,
s gyarló asszonyi szív dolgainak veszi csak,
nyilván nincs sejtelve a természet erejéről.
s arról, mennyi ilyent tettek a régiek is.
Marcius ott állt már a hálátlan Róma határán,
s anyja siralmaitól büszke haragja csitult.
Messze Nyugatra futott Sertorius, úzve honából,
legfőbb gondja azért drága szülője maradt.
Szent súlyként hordozta az édest két fia vállon,
Etna gigásza mikor szórta-okádta tüzeit.
Több lett, mint ama spártai ikrek, az argosi páros:
vinni kocsin szülejük hámba hajolt a nyakuk.
S nemcsak anyával bántak ilyenformán az elődök,
dajka is éppúgy megkapta a tiszteletet.
Ellenségtől vette Cajetát vissza a fríg hős,
egy Latium-beli part-rész a nevét viseli.
Romulus emlékünneppel tüntette ki Accát,
(farkasanyát bújtat, hitte a nép, ez a név).
Csillag lett Jupiter révén, mely etette, a kecske,
most is a kristály-ég boltjain ég nemesen.
Bacchus is így viszonzta a nimfák fáradozását:
a Bika szájában fénylenek ők tavaszon.
Azt meg senki se mondja: kevésbé fáj a halála
annak, akit később vesz ki az Úr közülünk.
Őszintén érző nem számolgatja az évet,
s azt hiszi, hogy sohasem lesz öreg a szeretett.
Én téged, mert hatvanon onnan esett a halálod,
lelkem-anyám, emiatt tán ne sirassalak el?
Addig hordoztál méhedben magzatot, engem,
míg tízszer nem járt körbe az egyhavi hold.
Tán a nehéz vajudás kárt is tesz gyöngye hasadban,
hogyha Junó akkor nem siet ágyad elé.
Aztán csöpp fiadat lágyan melledhez emeltesd,
számba erőltetted kedvesen emleidet.
Folyton ölelgetted, s méghozzá, minthacsak egykét,
rejtegetted, dajkált édesen édes öled.
Ó nem irigykedtek! Noha másik két fiad is volt,
drágábbnak láttál engemet egymagammat.
Jel van a gyermekben? Jósképesség az anyákban?
Vagy késő sarjat több szeretet melegít?
Majd amikor már biztos lábbal jártam a földön,
s ejteni már tisztán tudta a nyelvem a szót,

tüstént rá fogtál, tanulékonyt, a tudományra,
hogy ne fecséreljem otthon a napjaimat.
És ami hasznot a gyapjú hoz neked és a szövése,
tandíjként viszi el mind a te kis tanulód.
Még csak alig kezdtem kóstolni a szép-tudományba,
s jól bizonyítottam, hogy mit ígér a jövőm.
Bátyád akkor Olaszba utaztat: e távoli földön
gyűjtsem a tudnivalót, - annyi az óhaja csak.
Költségén meglaktam sorra Velence vidékét,
épp tizenegy évkört járt be eközben a Nap.
Mennyit vágyhattál e tömérdék időben utánam!
Mennyi öröm, féltés lepte be váltva szived!
Majd, hogy Itália végképp visszaadott a hazámnak,
s itt gyerekemberként főpapi szék fogadott,
házamban töltötted öregkorod, egyszerű módon,
s jobban tetszett, mint bármily egyéb menedék.
Egyszer azon fáradtál, hogy kedvemre mivel légy,
máskor reszketegen fontad a lenfonalat.
Míg nem kezdte a Párka utolját sorsfonaladnak,
s nem számolta eléd a maradék napokat.
Összeszaladt a keserves hírre az árva rokonság,
annyi fehérnép, hogy már a szobákba se fért.
Sírtak a kislányok, gondjuk nemrég te viselted,
s egy-lányod készült ríva lefogni szemed.
Én meg az asszonyos ajkjait higgadtan csitítottam,
színlelt jókedvvel dugva a bánatomat.
Hogy gondommal fájdalmad jobban ne növeljem,
s látva szorongásom, hogy ne szorongj magad is.
Ám te anyám voltál még most is, e szörnyeteg órán,
édes a sír, mondtad, hisz fiad élve marad.
Már-már fátylasodó szemmel fürkészted az arcom,
s hűlő szád folyton sügta-motyogta nevem.
Ekkor: pillanat! és kisuhant jó lelked a légbe,
dermedt tagjaid otthagytá az ágy melegén.
Mért most mégy el, anyám, amikor jobb sorba jutottál?
Ó hiszen éppen most kellene élned, anyám!
Boldognak láthatsz, mert látod fölvirulásom,
s minden kényelmet meg tudok adni neked.
Gyámhugaid, kik még nem mentek férjhez idáig,
mennyire kívánnák támogató kezedet.
Ifjú éveiket ki ragyogja be széppel ezentúl?
Zsenge szüzességük pásztora, őre ki lesz?
Drága anyám, halld meg, milyen emlékművet ígérek:
nem tágas kriptát, nagyszerű műremeket,
s nem mauzóleumot, mely tömbjével kimagaslik,
sem csúcsos piramist, majdan alázuhanót,
ám zsoltár-karokat, tömjént, bűgő siratókat,
mikben reszketnek meg-megakadva a szók,
Gyászmeneted díszöltözetű csapatok vezetik be,
templomaink tornyán tiszta harang szava szól,

Gyertya-sorok lángjától csillog rengeteg oltár,
s érted sírnak föl szerte a rekviemek.
Én magam ünneplő papi köntöst öltve, sirodnál,
ott mutatok be, anyám, misztikus áldozatot.
Bár nincs kétségem, nyilván föl, a mennybe jutottál,
hogya a jámborokat várja örök jutalom.
Büntelen éltél, példásan végezted a dolgod:
szolgáltál embert, s félted az Égi Atyát.
Végig hű voltál urad emlékéhez, a sírig,
nem kellett új nász özvegyülésed után.
Férj nélkül kínlódtál, s húsz meg három esetben
hozta magányodban földre az őszt a Titán,
Így hát hajdan a római polgárok bizonyára
méltán tiszteltek volna erényeidért.
Meghaltál, s összhangban tetted az addigiakkal,
jó élet végén jó a halál maga is.
Mindent megcselekedve, amit rendelték a dogmák,
földi bilincsektől menten a mennybe röpülsz.
És most, szent anya, égi lakó, áldjon meg az Isten,
s engemet, itt maradót élni segítsen imád.
Látjuk még, tudom én, egymást, ha a harsona fölzeng,
s mind a világegyetem sarkai visszaverik.
Addig aludjon tested békességgel a sírban,
és a nehéz kőlap könnyű legyen porodon.
Légyen néked percnyi a nappal s évnnyi az éjjel,
És ne hiányozzék hosszu, kövér pihenés;
Így óhajtja a hálám; s adja neked szerelemre
Legszebb nimfáját szép Acidalia-táj.
Jöjj, te segíts, ó, istenek, emberek ős ura, Álom!
Jöjj ide, áldd lankadt izmaimat kegyesen!

MIKOR A TÁBORBAN MEGBETEGEDET

Táborozom költő létemre s nem remegek, ha
Gyors paripán száguld és nyilat ont a pogány;
Más rémít: ártalmas láz fene lángja emészt el,
Kardnál metszőbb tűz marja, fogyasztja tüdőm.
Hogyha talán élsz még, hosszan kínlódj, Prometheus,
Sírban mázsás kő nyomja a csontjaidat,
Mert te vagy fajtánk legfőbb bajkeverője,
Vétked lett valahány rút nyavajánknak oka.
Nem sorvasztották azelőtt járványok a tested,
Nem volt sápkór és fojtogató köhögés;
Akkor még vadonok csendjében élt a halandó,
S meg nem támadták erdei dúvadak őt;
Fákon lelt eledelt, italát kristáлыпatak adta,
Otthona barlang volt és nyoszolyája a gyeper.
Senki se sajtolt még gyógyírt a növény-gyökerekből,
Senki se gyűjtött még gyógyerejű füveket;

Sebre kenőcsöt nem kentek, nem vágta ki akkor
Hozzáértő kéz még a lobos kelevényt;
Nem járták az arab kikötőket még a hajók s nem
Hoztak a tengeren át illatozó rakományt.
Vad, de egészséges volt akkor az élet, a kórok
Nem kurtították úgyis arasnyi utunk,
És ha az aggastyán végső órája közelgett,
Fáradt teste szelíd álom ölébe alélt.
Ám te ravasz csellel megloptad az ég kupoláján
Tündöklő napnak mennyei fáklyatüzét;
Bosszúból a halált s a halált okozó nyavalyákat
Küldte reánk a dühös, megcsalatott Jupiter.
Skythia szikláin méltán vagy fogva azóta,
Láncra veretve örök jégsivatag közepén;
S mert az egek bosszúálló madarára nyilat lőtt,
Csúnya hibát követett el maga Herkules is.
Régi közös bajokon síránkozom én, de miattuk
Méltó megtorlás sújtja ma bűnömet is.
Ó, én háborodott, odahagytam az árnyat, a békét,
Csábítottak a vad harcok, a trombitaszó!
Kórság, sápadt Félelem és Düh, rút Nyomor, ádáz
Arcu Vérontás táborozik ma velem,
És e nehéz életmódhoz túl gyöngé tudómnak
Hőség, por, zivatar s éji hideg sokat árt.
Mily jó volt csacsogó csermely partján heverészni
Hús árnyékot adó tölgy terebélye alatt,
Válogatott könyvek szépségein elgyönyörködni
S almát szedni a fák roskatag ágairól.
Többen mondták már: „Vess számot erőddel is, újonc!
Mily vészes hevület hajt ide esztelenül?
Éppúgy festhet Achilles, míg fon a scyrosi rokkán,
S Herkules izmos két marka között a guzsaly,
Mint te a szablyáddal, fejedén fényes sisakoddal,
S mint jobbodban a nagy dárda kemény fanyele.”
És én mégis vas lábvérttel öveztem a lábam,
Bölcs intelmük elől eldugaszolva fülem,
S testem olasz földön vert páncéllal borítottam,
Vértben vért ellen vívni vitéz viadalt.
Most élvezhetem azt, mire oly makacsul törekedtem,
Hős haditetteimért itt a magas jutalom.
Írok s érzem eközben a lázrohamot közeledni,
Dermesztő fagya már terjed a tagjaimon.
Kékül már ajakam, híg nedv csöpög orrlyukaimból
És hallom vacogón összeverődni fogam.
Ujjhegyeim s lábujjaim is már eljegesedtek,
Olykor szinte megáll, majd szaporáz üterem.
Födjétek, szolgák, remegő testem takarókkal,
Bár azokat később sorra a földre dobom,
Mert már szinte kigyúlok a hőtől, mint az a fáklya,
Mely kénhez közelít, s lángja magasra lobog.

És ez a lopva növekvő láng nem huny ki azonnal,
Mint az a másik, amely falja a száraz avart;
Ez makacsul pusztít idebenn nyomorult kebelemben:
Vidd a meleg takarót, vidd a pokolba, fiú!
Mely isten zúdítja reám, ó, Etna, a lávád?
Tán ereimben forr lánghabod, ó, Phlegeton?
Jaj nekem, égek! Látogatóm, adj hús vizet innom,
Tengert árasz rám, oltani lángjaimat!
Pactolus, Hermus, Tajo, ma aranyporotoknál
Egy korty hús folyadék százszor előbbrevaló.
Nessusnak vértől csepegő ingével a testén
Herkules égett így egykor az Oyta hegyén.
Mily bűn hozta, könyörtelen istenek, árva fejemre
Bosszutokat? Mi lehet bennem a gyűlöletes?
Büntessétek a bűnt, hadd vesszen a gyilkos, a rabló
S templomfosztogató, hisz van ilyen sok ezer.
Phoebus papja vagyok, s dalaim még szárnyra se keltek,
Óvjátok legalább addig az életemet.
Sok versem van, amely végső csiszolásra szorul még,
Sok versem töredék lesz, ha be nem fejezem.
Méltó lennék élni, tudom, csak hatna reátok
Ész és ifjúság, kellemes orca s alak.
Elkövetett bűneim soha nem tagadom, de ha még oly
Bűnösen éltem is én, becstelenül sohasem.
Mentsetek engem fel, bármit cselekedtem, a bűnös
Bánata egyszersmind bűne bocsánata is.
Hasztalan esdekelek, nem fog megszánni a zordon
Atropos, és szavaim messze sodorja a szél.
Érzem, mint közelít az a végső pont, hol e testből,
Napjai fogytával, lelkem is elmenekül.
Ó, kéklő égbolt, ó, dombok s zöldfüvű rétek!
Ó, kristálpatakok s zöldbe borult ligetek!
Együtt távozom innen az édes napsugarakkal
S mit hagyok emlékül? Jaj, csak a pusztá nevem!
Ó, hogy a bátyám s jó nővérem messze van innen,
S nincs, ki lefogja szemem, nincs, aki sírba tegyen!
Édesanyám, kegyesen bánt véled a sors, neked is jobb,
Hogy temetésem előtt elragadott a halál.
Mit tennél, ha tusámat végig kellene nézned,
Vagy ha a gyászos hír hirtelen érne utól?
Gyorsan az írotáblámat, mert úgy akarom, hogy
Lelkem legvégső óhaja álljon azon.
Drága barátaim, ott ássátok nékem a sírt, hol
Harmatgyöngyöktől csillog a zöld s buja fű,
Dúslombú erdők s a kies rónák közepette,
Hol nimfák járják ünnepi táncaikat,
Ott, hol a látgy szellőfuvalom csupa balzsamos illat
És a dalosmadarak bús dala zeng epedőn.
S hogy ne boruljon mély feledés rám néma siromban,
Azt akarom, hogy e vers álljon a sírkövemen

Itt nyugszik Janus, kivel ősi Dunánkhoz először
Jöttek a szent Helikon zöldkoszorús szüzei.
Ezt a dicsőséget, ó, hagyd meg a holtnak, Irigység;
Rosszakarat, kíméld hűlt porait legalább.

LELKEMHEZ

Én lelkem, ki az égi tejúton a földre suhantál
S bennem az életerő drága zsarátnoka vagy,
Nincs panaszom rád, mert ragyogó és szép a tehetség,
Mely fölemel s nemesen gyújtja ki szellememet.
Úgy léptél ki a Rák kapuján fönt, hogy nem is ittál
Búsan a Léthe szelíd habjaiból feledést.
S ott, hol a fürge Oroszlánt éri a mennyei Serleg,
Ott siklott le az út, életem útja megint.
Észt a Saturnus adott kegyesen, Jupiter meg erélyt, Mars
Bátorságot, a nap lángra csiholta szived.
Vénusz a jóra, az isteni Hermes a szépre tanított
S életed őseréjét Cynthia adta neked.
(Cynthia állt őrt ott, hol a Lét a Halálba fut árván,
Ő ez a földi világ s hódol az égnek a föld!)

Ámha megunva a csillagokat bús porhüvelyembe
Költöztél, ne feledd, hogy nyomorult ez a test!
Mert ha az arca nem is rút és az alakja se félszeg
S termete is daliás: más, ami engem emészt!
Nézd csak e nyűtt tagokat, nincs bennük erő, csenevészek,
Renyhe a sár, amiből mesteri kéz faragott.
Hol csupa jég a kezem, hol lüktet láztól a bőröm,
Nap-nap után ez okoz gondot; olyan beteges!
Nátha gyötör folyvást, a fejem zúg és belesajdul,
Majd meg a két szemem ég s könnyezik, annyira fáj.
Sokszor a vér is elönt, gyulladt a vesém s ha a gyomrom
Dermedten didereg, májamat őrlí a láz.
Tán e törékeny test is azért volt kedves előtted,
Hogy csak e gyöngefalú fogda lakója legyél.
Ó de mit ér a csudás lángész is, hogyha a test roncs,
Bölcs se leszek, ha ilyen vézna a szervezetem.
Atlasz zord erejét s Miló testét se kívánom,
Lennék törpe is én, csak ne gyötörjön a kór.
Így vagy időzz inkább oly testben, amely derekabb, vagy
Költözz vissza megint s járd be az égi mezőt.

A ROSKADOZÓ GYÜMÖLCSFA

Én, aki nyílegyenest törtem sudarammal az égnek,
Seprem most leborult lombozatommal a port.
Nem külső, idegen terhek roskasztanak engem,
Önnön termésem húzza le bús fejemet.
Társaimat viharos villámok döntik a földre,
Rám ez a dús termés hozza a szörnyű halált.
Ép volnék ma is én, ha nem önt el a százszoros áldás;
Mind az enyém a gyümölcs, mely ime porba terít.
Nincs más hátra: a balta setét vasa vágja el éltem,
S máglyák lángjai közt pusztulok el megadón.
Jobb a diófának: termésé miatt verik őt le,
Engem a termésem súlya tör össze maga.
Épp ily díjat nyert Agamemnon hitvese hajdan,
S az, ki a háboruba küldte gyanútlan urát.
Ó, de ha így fizet, ily gonoszul, anyjának a gyermek,
Akkor a természet szent joga, jaj, hova lesz?
Azt diktálja az ész: ne akarjon szülni az asszony,
Vesszen a magzat, amely duzzad az anyja ölén.
Bárcsak durva fagyok perzselték volna le szírmom,
Amikor ifju tavasz csalta ki bimbaimat!
Vagy letarolták volna a vad szelek a be sem érett,
Zsenge bogyót, sűrűn nőtt, buja kincseimet!
Meddő árnyam várna csak arra, ki lankad a hőtől,
S nem másért, csak ezért tisztelik úgy a platánt.
Karcsú, szép, sudaras törzsek, hallgassatok énrám,
Széttárván ölelő, széles-erős karotok:
Díszes kerti gyümölcs ne legyen soha szívetek álma,
Éppen elég, ha a lomb lep, noha magtalanul.
Rátör a büszke gyümölcs a sudarra, mely élteti-hordja,
Egyszerűen, szeliden díszlik a fán a levél.
És te, ki erre kerülsz, ágast állítani ne restelj
Csüggő gallynak, emeld helyre a dült terebélyt,
Gyakran gyógyította be már gyöngéd idegen kéz
A rokon által ütött mély, szomorú sebeket.
Rakj hát holmi karót e szegény ágaknak alája,
Szednivaló is akad, újra ha erre kerülsz.
Tennen terhed is úgy könnyüljön, s véreid ádáz
Tetteid úgy ne legyen felpanaszolni okod.